

a**opmaat**

Mensen zijn kuddedieren. We passen ons aan de groep aan, bewust, maar misschien nog wel vaker onbewust.

De herkomst ligt in de prehistorie. Miljoenen jaren is de mens van zijn of haar groep afhankelijk geweest om te overleven. De mens had de groep nodig voor bescherming tegen wilde dieren en andere gevaren. Daarbij kon men in de groep taken verdelen. De mannen gingen jagen en bouwden hutten, de vrouwen zorgde voor het kroost en eten. Een individu had in die tijd geen schijn van kans om alleen te overleven.

Aangezien we pas enkele tienduizenden jaren op een meer individuele manier zijn gaan leven, zit deze basale overlevingsdrive nog diep in onze genen. Sociale uitsluiting uit een groep raakt een diepe bestaansangst. Om deze reden gaan we als mens heel ver om bij een groep te horen, om geaccepteerd te worden. De ene mens is daarbij gevoeliger voor de druk van de groep dan de andere.

Hoe begrijpelijk dat mechanisme ook is, soms doen we onszelf er wel geweld mee aan. Omdat we niet teveel van anderen willen verschillen, doen we dingen die eigenlijk niet bij ons passen of die we diep in ons hart niet willen.

Om op dat soort momenten tegen de stroom in te gaan, kan het helpen om ons te laten inspireren door voorbeeldfiguren. De Bijbelse Daniël is zo iemand. In dit hoofdstuk kijken we wat zijn verhaal met ons doet.

- *Schrijf eens voor jezelf op bij welke groepen je hoort.*
- *Welke daarvan heb je bewust gekozen?*
Deel met elkaar wat je ontdekt hebt.
- *Wat vind je prettig aan het bij een groep horen?*
- *Welke aspecten daarvan zijn voor jou ongemakkelijk of onplezierig?*

b**bijbel**

Daniël 1

Inleiding

Het boek Daniël is een bijzonder geschrift uit de **bijbel**. Het heeft gemengd karakter: zo kent het twee genres (apocalyptisch en narratief), twee talen (Hebreeuws en Aramees) en ook twee tijdsniveau's (2^e en 6^e eeuw BC).

Het eerste deel van Daniël (hoofdstuk 1 tot en met 6) is veel ouder dan het tweede deel. In dat eerste deel worden vreemde mogendheden ook positiever afgeschilderd (men behandelde de vreemdelingen met respect en stak soms de hand in eigen boezem na gemaakte fouten) dan in het tweede deel (dat in de tijd van het schrikbewind van Antiochus IV (2^e eeuw BC) werd geschreven).

De verhalen van Daniël uit het eerste deel zijn bewerkingen van oude verhalen die de ronde gingen. In de Hebreeuwse bijbel hoort dit boek tot de geschriften.

Voor ons thema lezen wij het eerste hoofdstuk van dit bijbelboek. Dat deel heeft legendeachtige trekken, maar is geplaatst in een reële historische achtergrond. Immers de Joden zijn echt in ballingschap in Babel geweest. De Babyloniërs hebben echt geprobeerd hun vazalstaten op vergelijkbare wijze aan zich te binden. Joden door de tijden heen zijn geconfronteerd geweest met het dilemma van Daniël en zijn vrienden. Honderden jaren later, in de tijd van het hellenisme, werden hun allerlei heidense gewoonten opgedrongen. Een beeld van de Griekse god Zeus stond in de tempel van Jeruzalem. De Makkabeeën kwamen in opstand, een gewelddadige tijd. De vrede was ver te zoeken. Steeds kwam die vraag later weer terug. Moesten de Joden zich in de diaspora, verstrooid onder de volken in het hele Middellandse Zeegebied, aanpassen of kiezen voor het isolement? Ze wilden zich houden aan de rustdag. Alleen tot de Aanwezige, hun God, bidden. Ze wilden zich ook houden aan de voorschriften van wat je wel of niet mocht eten of drinken. Dus bijvoorbeeld: geen varkensvlees. Geen melk en vlees vermengen. Moest je nu je aanpassen als je ging wonen in een ander land met andere gewoonten of niet?

Wat was wijsheid? Assimileren of isoleren? De eeuwige rusteloze zoektocht naar de juiste balans, het is het verhaal van de vioolspeler op het dak, zoals het ook terugkomt in de musical *Anatevka*, of *Fiddler on the Roof*. Dan gaat het niet om knappe adellijke Joodse jongens in Babel of om de verzetshelden uit de Makkabeeëntijd, maar om de arme melkboer Tevye en zijn dochters in de sjetetl, een armoedig Joods-Russische dorpje rond 1900.

Lees met elkaar Daniël 1

(GDB vertaling)

- 1 In het derde jaar van het koningschap van Juda's koning Jehojakiem, – kwam Nebukadnessar de koning van Babel naar Jeruzalem en bracht het in het nauw.
- 2 En de Heer gaf Juda's koning Jojakiem én het meeste van het gerei van het godshuis in zijn hand en hij liet hem naar het land Sinear komen, waar het huis van zijn god was. Het gerei heeft hij laten komen in het schathuis van zijn god.
- 3 En de koning zei tot Asjpenaz, hoofd van zijn hovelingen:
Je moet uit de zonen van Israël, uit het koninklijke zaad en uit de voorname mensen laten komen:
- 4 Jongelingen zonder lichaamsgebrek, goed om te zien, geschoold in alle wijsheid, vol kennis van wat gekend moet worden en in staat te verstaan wat kennis is, in wie geschiktheid is om in het paleis van de koning een betrekking te aanvaarden. En je moet hen het schrift en de taal van de Chaldeeën leren.
- 5 De koning bepaalde voor hen 'het dagtarief' voor een dag op die dag: het eten van de tafel van de koning en de wijn die de koning zelf drinkt, om hen drie jaar lang te laten opgroeien.
Na verloop daarvan moesten ze voor de koning aantreden.
- 6 Bij hen waren uit de zonen van Juda: Daniël, Chananja, Misjaël en Azarja.
- 7 Het hoofd van de hovelingen stelt voor hen nieuwe namen in:

voor Daniël¹ stelt hij Beltesjatsar in,
voor Chananja²: Sjadrach,
voor Misjaël: Mesjach
en voor Azarja³ : Aved Nego.

- 8 Maar Daniël bond zichzelf op het hart dat hij zich niet zou verontreinigen met het eten van de koning en met de wijn die hij zelf drinkt, en vroeg aan het hoofd van de hovelingen of hij zich daarmee niet hoefde te verontreinigen.
- 9 God gaf het, dat Daniël bij het hoofd van de hovelingen goedgunstigheid en ontferming vond.
- 10 En het hoofd van de hovelingen zei tegen tot Daniël:
Alleen vrees ik mijn heer de koning, die heeft beschikt wat ge moet eten en drinken,
en wel omdat hij zal zien dat jullie gezichten er slechter uitzien dan van de jongelingen, die in jullie kring zijn,
aan jullie zal de schuld zijn,
die bij de koning over mijn hoofd gebracht wordt.
- 11 Daarop zei Daniël tegen de kamerheer, die het hoofd van de hovelingen had aangesteld over Daniël, Chananja, Misjaël en Azarja:
12 Probeer het toch je met dienaars tien dagen lang;
laat men ons van het zaaigoed⁴ geven, dat we dat eten,
en water, dat we dát drinken;
13 laten dán voor jouw aangezicht gezien worden:
ónze gezichten en
de gezichten van de jongelingen die het eten van de koning wél eten;
en doe daarna met je dienaars naar wat je ziet!
- 14 Hij luisterde naar hen in deze zaak en probeerde het tien dagen uit.
15 Aan het einde van de tien dagen zag hun gezicht er beter uit en zaten zij vetter in hun vlees dan alle jongelingen die het eten van de koning aten.
16 Zo geschiedt het dat de kamerheer hun kost en hun wijndrank wegdraagt, en hen zaaigoed geeft.
- 17 Aan deze vier jongelingen had God kennis en inzicht in allerlei schrift en wijsheid gegeven. Daniël kon ook allerlei visioenen en dromen verstaan.
18 Toen - aan het einde van de dagen waarvan de koning had gezegd dat men ze voor hem moest laten komen - liet het hoofd van de hovelingen hen voor Nebukadnessar komen.
19 De koning sprak met hen en onder hen allen was niemand te vinden als Daniël, Chananja, Misjaël en Azarja.
Zij mochten in dienst van de koning treden.
20 En bij iedere zaak, waarin wijsheid en kennis van belang was, die de koning hen voorlegde, vond hij hen tien handen verheven boven alle uitleggers en bezweerders in heel zijn koninkrijk.
21 Daniël bleef daar tot in het eerste jaar van koning Koresj.

¹ Daniël = rechter is mijn God

Beltesjatar babylonisch=Baal; bescherme zijn leven??

² Chananja = De AANWEZIGE heeft zich ontfermd Sjadrach babylonische naam onbekende betekenis

³ Azarja = De AANWEZIGE helpt

Aved Nego babylonisch; dienstknecht van Nego

⁴ Zaaigoed: bedoeld wordt zowel soorten tarwe en ook groenten die uit de aarde groeien

Gespreksvragen

- *Wat raakt je in dit verhaal?*
- *Daniël en zijn vrienden leven in ballingschap aan het Babylonische hof. Dat thema van ballingschap kun je behalve letterlijk ook figuurlijk duiden. In hoeverre herken jij iets van 'ballingschap' in je eigen leven?*
- *In de vreemde omgeving houden de vrienden vast aan hun principes. Is het voor jou makkelijker om aan je principes en je eigenheid vast te houden in je eigen omgeving of in een vreemde omgeving? Waar ligt dat aan?*
- *Op welke momenten in je leven vond je dat je je moest aanpassen?*
- *In hoeverre verwacht je van vreemden of gasten dat ze zich aan jou of jouw gewoontes aanpassen?*
- *Voor Daniël en de zijnen zijn de spijswetten zó belangrijk dat zij er tegen de stroom in voor kiezen daaraan vast te houden. Wat hebben voor jou je eetgewoontes te maken met je geloof?*
- *Welke principes zou jij nooit of niet gauw verloochenen?*

c

uit het leven gegrepen

Ruth Ginsburg

Er was een meisje dat ervan droomde een heel goede advocaat te worden. 'Een vrouwelijke advocaat?' lachten de mensen. 'Doe niet zo belachelijk! Rechters en advocaten zijn altijd mannen.'

Ruth keek om zich heen en zag dat ze gelijk hadden. 'Maar ik zie niet in waarom dat zo moet blijven,' dacht ze bij zichzelf.

Ze schreef zich in bij de juridische faculteit van de Harvard-universiteit en werd een van de beste studenten."

Met deze zinnen begint een verhaal over de latere rechter van het Amerikaanse hooggerechtshof, Ruth Bader Ginsburg. Een vrouw die tegen de stroom in haar eigen keuzes maakte.

Als meisje kreeg ze van haar moeder twee lessen mee: 'Be a lady and be independent'. Dat laatste was bijzonder in een tijd (ze groeide op in de jaren 30 en 40 van de vorige eeuw) waarin het gebruikelijk was dat vrouwen financieel maar ook maatschappelijk afhankelijk waren van (hun) mannen.

Ruth Ginsburg werd op 15 maart 1933 geboren in New York. Ze studeerde aan drie prestigieuze Ivy League-universiteiten voordat ze uitgroeide tot een van de bekendste juristen van de Verenigde Staten.

Hoewel ze een indrukwekkende schoolloopbaan achter de rug had, wilden New Yorkse advocatenkantoren haar niet aannemen. Als zelfstandig advocaat maakte ze naam voor zichzelf door voor het Hooggerechtshof vijf zaken over vrouwenrechten te winnen.

In 1993 werd ze als tweede vrouw ooit lid van het Hooggerechtshof, nadat toenmalig president Bill Clinton haar had voorgedragen. Ze ontwikkelde zich in het Hooggerechtshof als een belangrijke progressieve stem en kreeg de reputatie van onverzettelijk ondervraagster

Een van de dingen die haar beroemd maakte, was haar lef om een afwijkende mening te hebben en daar steeds weer voor uit te komen, vanuit haar overtuiging dat het rechtssysteem op sommige punten onjuist of onrechtvaardig was.

Ruth Bader Ginsburg overleed in 2020, ze had toen in sommige kringen de status van een rockster, juist doordat ze zo vaak tegen de stroom in had geroeid.

Gesprekssuggesties

- *Wat heb je als mens nodig om buiten de gebaande paden te durven treden?*
- *Wanneer is het onverstandig om dat te doen?*
- *Wanneer voel je je vanuit je geloof geroepen om een andere keuze te maken dan de meerderheid?*
- *Wat helpt om te blijven geloven in je visioen, in een wereld waarin dingen anders gaan?*
- *Voor welke zaken zou jij je willen inzetten? Wat maakt dat je daar werk van kan gaan maken?*

Muziek

Beluister het liedje "Optocht door de tijd" van Paul van Vliet.

<https://www.youtube.com/watch?v=LFfuXTftvtw>

In dit liedje komen de volgende regels voor:

'Maar soms, dan is daar iemand bij
Die denkt: Nee, dit is niets voor mij
Die gaat daaruit en stapt opzij
Die maakt zich los en voelt zich vrij
Van alles wat verstikking geeft
Van de grauwe sleur waarin hij leeft
Zodat hij weer een toekomst heeft
Misschien komt hij alleen te staan
Maar overleven is voortaan
Zijn eigenwijze weg te gaan
Zijn optocht door de tijd...'

- *Noem voorbeelden van mensen die op die manier 'uit de kudde stappen' en hun eigen weg zijn gegaan?*
- *Op welke manier is dit voor jou inspirerend?*
- *Wanneer is het juist goed om wel met de groep mee te gaan?*
- *In hoeverre herken jij de ervaring van alleen komen te staan? Wat heeft dat met je gedaan?*
- *Wat kunnen we leren van mensen die tegen de stroom in durven te gaan?*
- *In hoeverre is het de taak van een gemeente of kerk om af te wijken van de gebaande paden?*

Beeldende kunst

Beeldend kunstenaars zijn vaak bij uitstek mensen die hun eigen weg gaan. Vaak roepen ze daarbij reacties op bij de buitenwereld die het niet altijd makkelijk maken om vast te houden aan de eigen keuzes. Ze moeten sterk in hun schoenen staan. Dat gold bijvoorbeeld voor de schilder Manet. Nu is zijn werk geliefd en geaccepteerd, maar tijdens zijn leven riep zijn werk weerzin en kritiek op. Ook de eerste abstracte schilders kregen daarmee te maken.

En nog altijd maakt het werk van kunstenaars veel los.

Denk maar aan de hedendaagse, Nederlandse kunstenaar Tinkebell. Ooit maakte zij van haar kat na diens dood een handtas:

Zelf zei ze daarover: 'Normaal gesproken brengen mensen hun ziek dier naar de dierenarts voor een spuitje, maar mijn kat vond het afschuwelijk om naar de arts te gaan. Het was vreselijk om te doen, maar voor mijn gevoel heb ik het heel netjes gedaan.'

En waarom dan de tas? 'De kat wilde altijd het liefst bij me zijn. Als handtas kon dat. Pinkeltje heeft als kat een heel goed leven gehad en van het villen heeft het dier niets gevoeld. Ik verbaas me er dan ook over hoe hypocriet mensen op de dood van een kat reageren, terwijl ze helemaal niet willen weten van welk dier hun biefstuk voor vanavond afkomstig is. Mijn kat heeft een mooier leven gehad dan welke slachtkoe ook.'

- *Wat roept dit kunstwerk bij je op?*

Tinkebell zei ooit:

'Ik maak geen kunst, ik ontwerp discussies'

Om dat te doen, kiest ze zeer afwijkende vormen.

- *In hoeverre vinden jullie dat geoorloofd?*

Van kunstenaars wordt soms meer geaccepteerd dan van gewone mensen. Ze kunnen makkelijker excentriek zijn.

- *Waarom zou dat zo zijn?*
- *Welke grenzen zijn er wat jullie betreft aan wat een kunstenaar mag doen en maken?*

e

liederen

Uit het liedboek: zingen en bidden in huis en kerk

- L 612** Wij komen als geroepen (een lied dat ons roeping, individueel en gezamenlijk, als mens verwoord)
- L 789** Delf mijn gezicht op (een lied waarin klinkt hoe elk mens in zijn/haar eigenheid de moeite waard is)
- L 816** Dat wij onszelf gewonnen geven (een lied dat oproept met moed het leven en het onbekende aan te gaan)
- L 962** Wat ik gewild heb (een gebed tot God om ons te ontvangen met alles wat ons leven in onze eigenheid gekenmerkt heeft)

Uit de bundel: Licht (Coot van Doesbrugh)

- L 84** Eigen leven (een lied dat als volgt begint: Ik leef mijn eigen leven. Naar regels van mijn hart)
- L 89** Laat de burens praten (een lied als pleidooi om je eigen weg te volgen)

Uit de bundel: Zangen van Zoeken en Zien

- L 488** Wij zien onszelf verhard (een lied waarin het verlangen klinkt onszelf terug te vinden als kinderen van het licht)
- L 505** Achter al mijn woorden ('Achter al mijn maskers verschuilt zich mijn gezicht')

Maak strookjes van de volgende citaten en doe ze in een mandje of een pot. Trek één voor één een citaat, geef eerst zelf een eerste reactie en praat er vervolgens met elkaar over door.

- Dit is wie ik ben. Punt. Niemand heeft gezegd dat je me leuk moet vinden.
- Ik ben niet vreemd. Ik ben gewoon niet normaal (Salvador Dali)
- Mensen zeggen: 'Je moet niet denken dat je bijzonder bent.' Nou, dat denk ik niet. Dat weet ik wel zeker. (Jules Deelder)
- Volg niet alleen maar het pad, maar laat je eigen spoor achter.
- Wie zijn eigen weg gaat, kan door niemand worden ingehaald.
- Het geluk loopt wel eens de tegenovergestelde richting uit van je principes. (Ward Ruyslink)
- Toen ik zes was, wilde ik kok worden. Toen ik zeven was, Napoleon. Mijn ambitie is alleen maar gegroeid; nu wil ik alleen Salvador Dali zijn en niets anders. Bovendien, dit is erg moeilijk, omdat, als ik Salvador Dali nader, loopt hij van mij weg. (Salvador Dali)
- De wereld zegt ons niet de goede woorden aan. (lied 974)
- Maak verschil uit door jezelf te zijn, er zijn al zoveel anderen.
- 'De enige manier om onvervangbaar te zijn, is door altijd anders te zijn. (Coco Chanel)
- In hun streven zichzelf níet te leren kennen, tonen gewone mensen grote vindingrijkheid en meer slimheid dan de meest scherpzinnige denkers in hun tegenovergestelde streven: zichzelf leren kennen. (Friedrich Nietzsche)
- Wie zichzelf blijft, kan vervolgens ook een zegen worden voor anderen. Onttrek je dus aan de verwachtingen die anderen ten opzichte van jou hebben. Leef zelf, en laat je niet bepalen door druk van buiten. Pas je niet aan, maar zoek de harmonie met de diepste kern in jezelf – en je zult die harmonie met jezelf niet alleen vinden, maar ook uitstralen. (Anselm Grün)

Zie ook het verhaal van Daniël en de vragen daarbij op p. 70 en 71

Kijk ook onder 'd kunst' en onder 'c uit het leven gegrepen'

- *Wat roept het bovenste deel van pagina 60 bij je op?*
- *Wat zie jij tegenwoordig in de wei lopen aan schapen? Welke uitdrukking is daardoor verleden tijd?*

Liedje met vragen

Luister met elkaar naar het liedje "Raar is leuk" van Klein Orkest (een liedje van de kinder-cd Roltrap naar de maan)

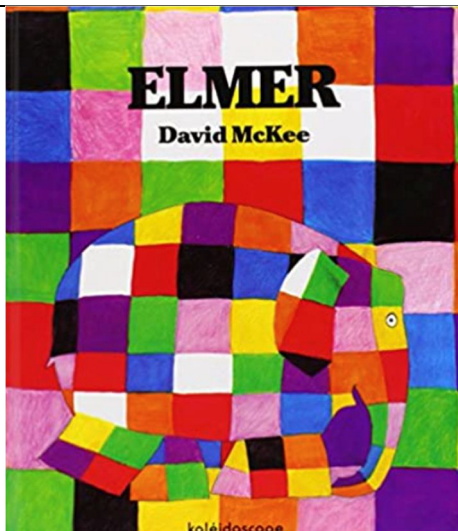
<https://www.youtube.com/watch?v=3qXZsWTOtyc>

- *Heb jij wel eens iets gedaan wat een beetje raar was?*
- *Hoe voelde dat?*
- *Wanneer is het leuk om raar of anders te zijn? Wanneer niet?*

Collage maken

Maak met elkaar een collage of grote tekening met aan de ene kant dingen die jullie gewoon vinden en aan de andere kant dingen die anders zijn.

Boeken over het thema:

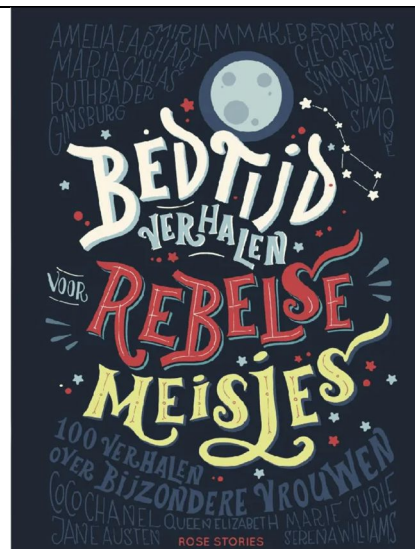
Elmer de olifant (David McKee)

Een mooi boekje om met kleuters en jongere kinderen door te praten over wat het betekent om anders te zijn. Of het moeilijk is of juist soms ook leuk.

En hoe zij zelf aankijken tegen andere kinderen of grote mensen die anders zijn of hun eigen keuzes maken.

Bedtijd verhalen voor rebelse meisjes, 100 verhalen over bijzondere vrouwen. **Elena Favilli en Francesca Cavallo** uitg. Rose Stories

Dit boek staat vol korte verhalen over vrouwen en meisjes die tegen de stroom in hun eigen weg zijn gegaan, vastgehouden hebben aan hun idealen of hun dromen hebben gevolgd.

Vragen bij de verhalen

Je kunt met kinderen een of twee verhalen lezen en daar over doorpraten.

- *Wat maakt deze vrouwen bijzonder?*
- *Welke bijzondere dromen heb je zelf?*
- *Hoe kun je je dromen waarmaken?*
- *Hoe is het om een andere dingen te kiezen dan leeftijdsgenootjes?*

Intussen zijn er ook allerlei varianten op dit boek:

Bijvoorbeeld deze: **Verhalen over jongens die anders durven te zijn.** door **Ben Brooks** uitg. Veltman.

Verhalen die laten zien hoe je bijzondere dingen bereikt door jezelf te zijn.

Misschien is het leuk om uit allebei de boeken één verhaal te kiezen.

Bij elk verhaal staat trouwens ook een prachtige tekening.

Voor 12 plus: Daniël en zijn vrienden

Lang geleden heerste koning Jojakim over Jeruzalem en het daar omheen liggende land. Daar woonden joods gelovigen die in Jeruzalem hun tempel hadden. Ze hielden zich aan de richtlijnen die ze geleerd hadden toen ze bevrijd waren uit Egypte. Ze aanbaden de God die hen bevrijd had, die niet onder woorden te brengen was, maar die hen de kracht gaf om uit benaauwenis op weg te gaan naar een land waar het goed leven was. Een land waar mensen er voor elkaar waren, waar mensen elkaar niet doodden, waar mensen respect hadden voor ieders anders zijn, waar mensen elkaar niet het geld uit de zakken klopten. Er waren ook regels voor het eten. Uit respect voor de koe aten ze nooit melkproducten gelijk met vlees. Ze aten geen varkensvlees. En als je vlees at dan moest het bloed uit de slagader weggelopen zijn.

Ze waren destijds wel ontsnapt uit Egypte en woonden nu in Jeruzalem. Maar het land van belofte was het nog niet. Er dreigde wéér oorlog.

Koning Nebukadnesar van Babylon wilde zijn rijk uitbreiden en omsingelde met zijn leger de stad Jeruzalem. Met als resultaat dat koning Jojakim zich overgaf en aan Koning Nebukadnesar ook de kandelaar en de tafel voor de toonbroden uit de tempel mee gaf.

Maar koning Nebukadnezar wilde niet alleen dure dingen hebben. Hij wilde ook slimme mensen hebben. Als hij slimme mensen kon meenemen konden die er in de toekomst voor gaan zorgen dat er allerlei uitvindingen konden worden gedaan. Dat de muziek verbeterd werd. Dat bouwwerken mooier gemaakt konden worden en dat door wijs beleid zijn rijk verder zou worden uitgebreid. Daarom gaf hij zijn hofdienaar Aspenaz opdracht om slimme jongens uit het joodse volk voor hem op te sporen.

Aspenaz ging aan de slag liet veel jongens bij zich brengen en stelde hen allerlei vragen waarop ze moesten antwoorden. Hij liet hen puzzels maken en muziek maken en schrijven om te ontdekken wat ze allemaal konden. Eén van de jongens, die het heel goed deed, heette Daniël. Met drie andere jongens uit Jeruzalem werd Daniël uitgekozen om op transport te gaan naar Babylon. Ze moesten hun ouders gedag zeggen. Die konden niet mee en ze konden er ook geen contact meer mee hebben.

Toen ze in Babylon aankwamen vielen ze van de ene verbazing in de andere. Ze werden met jongens, die uit andere veroverde gebieden uitgekozen waren, dicht bij het paleis van de koning gehuisvest. Ze mochten in bad en kregen nieuwe kleren aan. Ze kregen alle vier een andere naam. Daniël werd Beltessasar; Chananja heette opeens Sadrak; Misaël heette opeens Mesak en Azarja moest voortaan Abednego genoemd worden.

Het was allemaal zo vreemd. Zo ver van huis. Alles anders. Maar tóch voelde Daniël een kracht bij zich, een kracht die hem droeg die hem gerust stelde. Hij voelde dat dát de kracht was van 'de onbenoembare Aanwezige' die ze thuis God noemden.

De jongens kregen te horen dat ze daar drie jaar moesten blijven om de Babylonische taal te leren en die ook te leren schrijven.

Verder kregen ze te horen dat de koning bevolen had dat ze gedurende die drie jaar altijd precies hetzelfde eten zouden krijgen als de koning op die dag at en precies dezelfde wijn zouden krijgen als de koning op die dag dronk.

Toen Daniël dát hoorde dacht hij: dat eten van de koning is niet klaar gemaakt volgens onze spijswetten. Ik voel zo de kracht van Gods nabijheid. Ik wil daarom ook zuiver blijven in mijn eten en drinken.

Daarop ging Daniël naar Aspenaz, de hofmaarschalk, die nog steeds verantwoordelijk voor hen was, toe en zei: 'Het voelt in mijn geloof niet goed dat eten en dat drinken van de koning, geef mij en mijn drie vrienden alstublieft iedere dag alleen groenten te eten en water te drinken'.

Aspenaz vond Daniël best aardig en wilde het wel toestaan maar had wél een probleem. Hij zei tegen Daniël:

'Als jullie drie jaar lang het eten van de koning niet eten dan ziet Koning Nebukadnesar dat vast! Dan hebben jullie ingevallen gezichten en zien alle anderen er goed uit! En als de koning dan vraagt hoe dat komt, heb *ik* het bevel van de koning niet opgevolgd! En kost het *mij* mijn hoofd!'

Daniël dacht dat dat wel mee zou vallen en zei om Aspenaz gerust te stellen:

'Neemt u rustig de proef. Geef mij en mijn drie vrienden alleen groenten en meelspijzen te eten en alleen water te drinken. En kijk dan na tien dagen of onze gezichten magerden zijn dan de gezichten van de jongens die het eten van de koning eten'.

Aspenaz stemde toe en kon tien dagen later zijn ogen niet geloven. Daniël en zijn vrienden zagen er veel beter uit dan de jongens die het eten en drinken van de koning genuttigd hadden. De vier vrienden kregen gedurende de drie jaren van opleiding voor een ambt aan het hof steeds hun eigen eten en drinken. Na die drie jaren spraken ze goed Babylonisch, hadden van alles gelezen van wat er in die tijd al in Babylonië bekend was. - Hun studietijd was afgerond zouden wij nu zeggen -. Koning Nebukadnesar liet alle jongeren stuk voor stuk bij zich komen en legde hen moeilijke vragen voor. Hij ontdekte dat Daniël en zijn drie vrienden de meeste kennis en wijsheid hadden. De drie vrienden van Daniël liet hij een provincie besturen. Daniël hield hij bij zich aan het hof en als hij een probleem had legde hij het Daniël voor en besprak het met hem.

- *Hoe zou het voor jou zijn als je naar een ander land moest zonder je ouders?*
- *Wat zou het voor jou betekenen als je opeens van naam moest veranderen?*
- *Waar zou jij je, als je wereld zó veranderde, door gesteund voelen?*
- *Wanneer voel jij je vanuit je geloof/ je principes geroepen om een andere keuze te maken dan de meerderheid?*